

Algunes claus per entendre el món del Romànic (s. X-XII)

ÍNDEX

1. Informació del museu

2. Introducció

3. Objectius didàctics

4. Continguts:

- Fets i conceptes
- Procediments
- Actituds i valors

**5. Activitat d'ensenyament
i aprenentatge:**

- Proposta didàctica
- Orientacions per a l'activitat

6. Documentació:

- Bibliografia
- Webs

El Museu Diocesà i Comarcal de Solsona

Fundat el 1896, el MDCS fou un dels primers museus diocesans de Catalunya. A la primera meitat del segle XX experimentà un gran creixement amb la nova secció de prehistòria. Ubicat al Palau Episcopal, fou íntegrament renovat durant els anys vuitanta sota el patronatge del Bisbat de Solsona, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de la ciutat.

Col·leccions historicoartístiques pluridisciplinàries:

- Sal: col·lecció d'objectes de sal (segle XIX)
- Prehistòria: del neolític al món iberoromà
- Romànic: art sacre (segles X al XIII)
- Gòtic: art sacre, forja, indumentària i ceràmica (segles XIII al XVI)
- Renaixement-Barroc: art sacre, ceràmica, vidre, indumentària i mobiliari (segles XVI al XVIII)
- Segles XIX-XX: col·lecció etnogràfica comarcal. Món rural i oficis (Actualment no exposada)

Dependències – serveis

- Recepció - sala d'actes - sala d'exposicions temporals
- Sales d'exposició permanent
- Reserves visitables
- Taller de documentació – restauració – laboratori
- Biblioteca – sala de consulta

Horari de visita

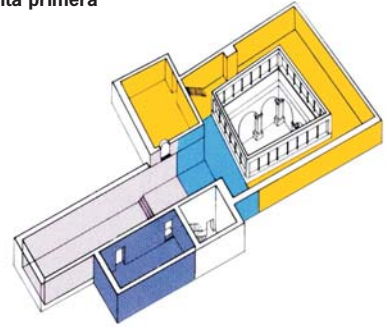
Octubre – abril:
de 10 a 13 i de 16 a 18 h
Maig – setembre:
de 10 a 13 i de 16.30 a 19 h
Diumenges i festius:
de 10 a 14 h
Dilluns, Cap d'Any i Nadal:
tancat

Adreça

Plaça de Palau, 1
25280 Solsona
Telèfon i fax: 973 48 21 01
<http://museu.bisbatsolsona.cat>
museusolsona@bisbatsolsona.cat

Dependències i serveis del museu

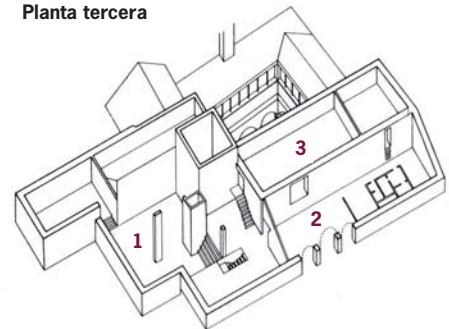
Planta primera

Planta segona

Planta tercera

- Col·lecció de sal
- Neolític. Calcolític-Megalitisme. Edat del Bronze
- Influències colonials. Món Ibèric. Mon Romà
- Romànic
- Gòtic
- Renaixement. Barroc. Segle XIX

1. Reserves visitables
2. Tallers de documentació-restauració-laboratori
3. Biblioteca-sala de consulta

Edita

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació

Continguts

 interpreta

Disseny gràfic: Disseny Visual SL
Il·lustracions: Marta Pau

Algunes claus per entendre el món del Romànic (s. X-XII)

Introducció

L'activitat presentada sota el títol "*Algunes claus per entendre el món del romànic*" constitueix la proposta didàctica que ofereix el Museu Diocesà i Comarcal de Solsona als grups de Batxillerat per tal que puguin aproximar-se a la mentalitat de l'època medieval (segles X-XII), i d'aquesta manera poder comprendre les diferents manifestacions, tant socials com culturals, definidores d'aquest període de la nostra història.

Per tal de poder fer una immersió en el món que va donar lloc al que avui dia anomenem art romànic, cal partir de la premissa bàsica que a l'Edat Mitjana la major part de la població era rural, dispersa i analfabeta. Aquest perfil sociològic de la població medieval és el que explica que les doctrines ideològiques, bàsicament la religiosa, es transmetin en gran mesura mitjançant la pintura i l'escultura localitzades a les petites esglésies escampades pel territori.

Així doncs, a partir de l'observació directa de diverses representacions romàniques i de l'ús d'altres fonts complementàries, en la visita que us proposem al museu podreu fer una aproximació a la manera com es concebia la vida i la mort a l'Edat Mitjana des d'una perspectiva àmplia.

Objectius didàctics

Els objectius generals de la proposta són aproximar els alumnes de Batxillerat al Museu tot donant-los a conèixer la seva funció com a espais on es conserven obres fetes pels artistes al llarg de la història, i com, a través de l'observació i l'aproximació més aprofundida a aquestes obres, podem arribar al coneixement d'un moment històric determinat, en aquest cas la societat, el pensament, la religió i l'art que van definir la cosmogonia de l'època medieval.

Volem que els alumnes de Batxillerat descobreixin que en les obres d'art medievals, a part de la representació simbòlica del "sagrat" i del seu valor estètic, també s'hi desplega una funció educativa encaminada a estructurar i definir el pensament i el comportament de la societat d'aquell moment. A més del coneixement específic del fons i la forma d'unes obres d'art determinades, apreciaran el valor patrimonial i cultural de tota obra artística.

Continguts

Fets i conceptes

- Aprofundir en les característiques de la societat medieval
- Conèixer els referents filosòfics que condicionen el pensament medieval i la concepció de la vida i la mort, així com algunes manifestacions literàries.
- Entendre la concepció del temps i de l'espai pròpia d'aquell període, i les formes simbòliques de representació.

- Conèixer els temes més representats en l'art romànic i entendre la seva vinculació amb el sistema filosòfic imperant.
- Aproximar-se a les formes d'expressió del romànic i copsar la seva relació amb la funció didàctica i sagrada.

Procediments

- Interpretar l'ús de determinades formes gràfiques per transmetre una informació.
- Lectura i reflexió de fonts directes.
- Observació i anàlisi de les característiques plàstiques de l'art romànic.
- Observació i anàlisi de les formes de representació iconogràfica del pensament medieval.
- Adquirir un vocabulari específic
- Activar la capacitat imaginativa i provocar una experiència empàtica.
- Establir criteris, hipòtesis, comparacions, reflexions, conclusions, tant individualment com en grup, tot posant en comú les opinions.

Actituds i valors

- Entendre l'art i la imatge com a mitjà d'expressió, comunicació i coneixement.
- Valorar la funció dels museus i en particular els objectes patrimonials que hi trobem en tant que testimonis de la manera de pensar, de viure i d'expressar-se dels nostres avantpassats.
- Fomentar el respecte per les opinions i accions dels altres membres del grup que participen en l'activitat.
- Fomentar el gust per l'observació de l'obra d'art i la valoració del patrimoni artístic.
- Afavorir la capacitat d'empatitzar i d'entendre unes formes de pensament i de comportament diferents a les pròpies.
- Fomentar l'esperit crític.
- Promoure l'esperit del treball conjunt i participatiu.

Activitat d'ensenyament i aprenentatge

La proposta didàctica

Aquesta proposta està pensada perquè sigui el mateix professor qui la pugui conduir. Per aquest motiu, us posem a l'abast el **quadern de l'alumne**, que us l'haureu d'imprimir i portar fotocopiats el dia de la visita al Museu, i aquest document, el **quadern del professor**, on trobareu una sèrie d'orientacions que creiem que us poden ajudar a l'hora de plantejar l'execució de l'activitat.

El dossier de l'alumne està pensat perquè sigui una eina clara, dinàmica i directa per treballar d'acord amb els objectius plantejats. Permet l'aproximació mitjançant diverses activitats al tema plantejat sota el títol "*Algunes claus per entendre el món del romànic*", tot observant, analitzant i apreciament el llenguatge plàstic de les obres seleccionades i accedint a fragments de textos filosòfics i literaris de l'època.

El quadern del professor conté les orientacions sobre com executar l'activitat, informació que us pot ajudar a bastir el vostre discurs el dia de la visita al Museu i el solucionari del dossier de l'alumne.

El bon funcionament de l'activitat recau en la interacció de l'alumne amb l'obra d'art seleccionada, i amb la proposta que us presentem confiem que tingueu al vostre abast tots els instruments necessaris per a assolir-ho.

No obstant, la proposta que us posem a l'abast només vol ser una pauta de treball. Resta a les vostres mans fer les adaptacions que cregueu oportunes perquè el dossier de l'alumne s'ajusti a les vostres necessitats.

Orientacions per al desenvolupament de l'activitat

Per a desenvolupar aquesta activitat, centrarem la visita al Museu Diocesà i Comarcal de Solsona en l'observació directa de diverses obres romàniques, ubicades totes elles entre la primera i la segona planta del Museu, a la secció del romànic, i en la lectura de textos complementaris, bàsicament procedents de la Bíblia, en tant que font directa de la iconografia medieval. A aquest efecte, el Museu us facilitarà una Bíblia (la Bíblia Interconfessional Catalana).

Es preveu que la durada de l'activitat sigui aproximadament de dues hores i mitja. Per començar, cal que els alumnes tinguin a punt una carpeta, el dossier de l'alumne fotocopiats i un bolígraf.

Suggerim que feu la introducció de l'activitat a l'entrada de la primera sala del romànic, al costat del claustre. En primer lloc caldrà explicar l'objectiu i la dinàmica de la visita, i a continuació detectar les idees prèvies dels alumnes sobre la temàtica a treballar.

Proposem que per a detectar els coneixements que tenen els alumnes, comenceu formulant-los preguntes com: - Com estava organitzada la societat a l'Edat Mitjana?, - Qui tenia el domini social i polític a l'Edat Mitjana?, - Qui eren els que marcaven les directrius ideològiques? - D'on provenia el sistema filosòfic medieval? - Quines vies de comunicació utilitzaven per transmetre'l, tot comptant que la població era analfabeta?

Després d'aquesta introducció, es prendrà el quadern de l'alumne com a pauta de treball. Pel que fa al criteri d'anàlisi de les obres proposades, serà el mateix per a totes les imatges. Us aconsellem que els alumnes observin molt bé cadascuna de les obres seleccionades de forma individual i que ells sols detectin les característiques més significatives: quins personatges es representen, en quina escena creuen que s'emmarquen, s'hi detecta una voluntat didàctica i sagrada, quins són els elements que ho fan pensar, amb quina tècnica s'han fet les obres objecte d'estudi, quines característiques tècniques i estilístiques (material, colors, composició, expressió de la cara, gestos...) han pogut detectar, etc.

Una vegada observades les obres de forma individual, proposem que recollís el grup i aneu treballant cadascuna de les activitats del quadern ubicant-vos davant de cadascuna de les obres seleccionades i creant un diàleg basat en l'anàlisi i l'opinió envers aquestes, per tal que a continuació els alumnes contestin les preguntes associades. Aquí serà imprescindible l'ajuda del professor per resoldre i conduir algunes preguntes. Així mateix, per complementar la informació de cadascuna de les obres analitzades, podeu fer ús del catàleg del Museu.

El gruix de les obres seleccionades es localitzen a la primera planta, mentre que a la segona trobareu l'espai de Sant Quirze de Pedret, on podeu treballar les representacions de l'Orant i de l'Apocalipsi.

Creiem convenient que introduïu en el vostre discurs d'anàlisi els següents temes:

- Paràmetres ideològics i socials a l'Edat Mitjana diferents dels actuals. D'aquí la importància de fer l'esforç de situar-se en la mentalitat i en el context social de l'època per tal d'entendre'n les seves manifestacions.
- Perfil sociològic de la població medieval, on la major part de la població era rural, dispersa i analfabeta.
- El poder de l'Església, tant terrenal com espiritual.
- La Bíblia com a guia de pensament i comportament social.
- L'objectiu del pensament medieval de transmetre el concepte de la vida terrenal com a camí i mitjà per arribar a la vida celestial.
- La visió aportada pel llibre de l'Apocalipsi de la fi de la vida terrenal i l'arribada de la vida celestial.
- La càrrega pedagògica del romànic.
- La inexistència de la voluntat creativa i estètica en la creació de les obres que es representen, tot i que nosaltres n'apreciem la seva faceta estètica. D'aquí que les obres del romànic no duguin la "signatura" del seu autor, que siguin anònimes.

Fons d'on s'han extret les cites o fragments documentals i literaris del dossier dels alumnes

1. Fragments de les cartes als Corintis i als Romans, i de l'Apocalipsi, extrets de: *La Bíblia Interconfessional Catalana*. Ed. Claret. Barcelona, 2005.
2. Cita traduïda de Sant Agustí, procedent de: *Sermones. San Agustín* (vol I, sermó 43,9). La Editorial Católica. Madrid, 1983-1985.
3. Fragment de Coplas por la muerte de su padre, extret de: Jorge Manrique. *Poesia completa*. Editorial Humanitas, DL. Barcelona, 1984.
4. Fragment de la Divina Comèdia, extret de: Dante Alighieri. *Divina Comèdia*. Versió de Joan F. Mira. Editorial Proa. Barcelona, 2004.
5. Fragment traduït de Sant Tomàs d'Aquino, extret de: *Suma teològica*. (Part I, qüest. 2, art. 3). La Editorial Católica. Madrid, 1998.
6. Fragment traduït procedent de l'obra *Sobre la Doctrina Cristiana* extret de: *Obras de San Agustín* (vol. XV). Biblioteca de Autores Cristianos. Madrid, 1959.

Les obres a treballar

L'orant

Pintura mural. Fresc.
Finals del s. X – principis
del s. XI
Procedència: Sant Quirze
de Pedret (Berguedà)

L'Apocalipsi

Pintura mural. Fresc.
Finals del s. XI
Procedència: Sant Quirze
de Pedret (Berguedà)

Sirena

Pintura mural. Fresc.
Finals del s. XI
Procedència: Sant Quirze
de Pedret (Berguedà)

Epifania

Fragment de taula lateral
d'un altar
Pintura sobre fusta
Darrer quart del s. XII
Procedència: Sant Andreu de
Sagàs (Berguedà)

Adam i Eva

Fragment de taula lateral
d'un altar
Pintura sobre fusta
Darrer quart del s. XII
Procedència: Sant Andreu de
Sagàs (Berguedà)

Davallament de la Creu

Fragment de taula lateral
d'un altar
Pintura sobre fusta
Darrer quart del s. XII
Procedència: Sant Andreu de
Sagàs (Berguedà)

Marededéu

Escultura de fusta amb poli-
cromia
Segle XIII
Procedència: desconeguda

Griu

Timpà de porta esculpit en
pedra
Segon terç del s. XII
Procedència: Santa Maria
de Solsona (Solsonès)

Lipsanoteca

Fusta de pi i cedre
Segles XI-XII
Procedència: Sant Martí de
Puig-reig (Berguedà)

Un suggeriment per a treballar a l'aula

Us proposem que, un cop realitzada la visita al Museu, reflexioneu amb els vostres alumnes sobre el patrimoni cultural, entès com a testimoni de la trajectòria històrica i d'identitat d'un col·lectiu, el qual no només ens arriba per mitjà d'elements materials (béns mobles i immobles), sinó també d'elements immaterials, com la llengua, les festes i tradicions, etc. Per a això, us suggerim una possible línia de treball consistent a fer reflexionar sobre l'ús comú i quotidià d'expressions o frases fetes on apareixen les figures de Déu, Jesús o Maria, en tant que són el reflex d'una cultura que poua en la tradició cristiana. Aquí, el llenguatge esdevé un testimoni, en aquest cas immaterial (a diferència de les manifestacions artístiques o arquitectòniques), del nostre passat. Us presentem algunes expressions i frases fetes, que de ben segur es poden ampliar amb les aportacions dels alumnes:

- Si Déu vol
- Déu dirà
- Déu vos guard
- Valga'm Déu!
- Adéu / Adéu-siau
- Déu n'hi do!

- Jesús! (quan esternudem)
- N'hi ha un bé de Déu
- Posar una cara de set déus
- Jesús, Maria i Josep!
- Estar deixat de la mà de Déu

Per avaluar la comprensió d'aquestes expressions, es pot demanar als alumnes que facin una redacció on apareguin totes elles.

Documentació complementària

Bibliografia

- *Guia*. Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Calderer, J. i Trullen, J.M. Patronat del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, Barcelona, 1993.
- *Catàleg d'art romànic i gòtic*. Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Patronat del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona, 1990.
- *La visión medieval del mundo*. Cook, W.R- Herzman, R.B. Ed. Vicens-Vives, Barcelona 1985.
- *Iconografía cristiana. Guía básica para estudiantes*. Carmona Muela, J. Istmo Ed. Madrid, 2003.
- *El simbolismo del templo cristiano*. Jean Hani. Ediciones Olañeta. Palma de Mallorca, 2000.
- *Simbología religiosa en l'art occidental*. VV.AA. Edimurtra Ed. Barcelona, 2006.
- *Imágenes y símbolos: ensayos sobre el simbolismo magico-religioso*. Eliade, M. Taurus. Madrid, 1986.
- *La mujer medieval*. Bertini, F. Ed. Alianza. Madrid, 1991.
- *El hombre medieval*. Jacques Le Goff y otros. Ed. Alianza. Madrid, 1991.
- *El poder a l'Edat Mitjana*. V.V.A.A. Pagès editors, Lleida, 2004.
- *Viaje por el corazón de la Edad Media*. Philippe Brochard, Hugues Labiano. Viaje a través de la historia del mundo. Ed. Plaza Joven. Barcelona, 1989.
- *La vida de los hombres en los tiempos de los caballeros y castillos: 1250-1350*. Pierre Miquel. La vida de los hombres, Ed. Molino. Barcelona, 1978.
- *Retaule de la vida medieval*. REC. Ruiz i Calonja. Barcanova, Barcelona, 1990.
- *La historia del arte*. Gombrich, E.H. Phaidon Press Limited. Londres, 1995.
- *Breu Història de Catalunya*. F.Sabaté, a Lleida 1995 (2º 1997).
- *La Bíblia Interconfessional Catalana*. Ed. Claret. Barcelona, 2005.
- *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Vol. I i II. Llorens Solé, A. Ed. Virgili & Pagès. Lleida, 1987.
- *La Mare de Déu del Claustre de Solsona*. Llorens Solé, A. Solsona, 1966.
- *Miscel·lània: Solsona, 400 anys d'història*. Ajuntament de Solsona, Solsona, 1994.
- *Un cop d'ull a la història de Solsona*. Planes Albets, R. / Bayès. P. Ajuntament de Solsona, Solsona, 1990.

Webs

- www.xtec.es/~agui1/socials/hist042.htm
Cercador d'història medieval, amb textos, imatges, mapes, arxius sonors, enllaços d'història medieval a internet...
- www.google.com/Top/World/Catal%C3%A0/Societat/Hist%C3%B2ria/Medieval/
Cercador de webs sobre història medieval
- www.histodidactica.es/WEBQUEST/Troballa%20medieval/prova2.htm

- Webquest sobre història medieval
- <http://webs.demasiado.com/csoria/apunts/sofeudal.htm>
Societat feudal
 - sepiensa.org.mx/contenidos/historia_mundo/media/feudal/feudalismo/feudo_1.htm
Feudalisme
 - www.xtec.es/aulanet/viatge/credit1/03/repro13a.htm
L'organització política a l'Edat Mitjana
 - www.grec.com/xtec/credit4/03/repro43a.htm
L'art i el pensament a l'Edat Mitjana
 - <http://www.geocities.com/asarsanedas/medieval.htm>
Història de la filosofia medieval
 - <http://oliba.uoc.es/boi/portal/>
Història medieval de Catalunya i en particular de la Vall de Boí, centrant-se en el romànic de la Vall declarat Patrimoni de la Humanitat.
 - www.xtec.es/~jarrimad/medieval/romanico/nuria.htm
El Romànic. Pautes per a l'anàlisi d'una obra romànica
 - <http://w3.cnice.mec.es/eos/MaterialesEducativos/bachillerato/arte/arte/x-media/medi-enl.htm>
L'obra d'art a l'Edat Mitjana
 - www.arteguias.com/castillos.htm
Rutes del romànic i art medieval
 - www.portalplanetasedna.com.ar/vida_edad_media1.htm
Formes de vida a l'Edat Mitjana.
 - www.monografias.com/trabajos13/vidaymu/vidaymu.shtml
Vida i mort a l'Edat Mitjana.
 - www.biblija.net
Accés als textos de la versió BCI (Bíblia interconfessional Catalana)
 - <http://personal3.iddeo.es/mmdomenechi/APCAVM.HTM#T3V1#T3V1>
El simbolisme de L'Apocalipsi
 - <http://www.ajsolsona.net/es/ciutatsolsona/historia.aspx>
Història de Solsona
 - www.solsonalafesta.net/
Història de la Festa Major de Solsona (patrimoni immaterial d'origen medieval)